

RĂVAȘUL

Editor și redactor resp.
Petru P. Barițiu

Adresa: Cluj, Jókai u. 6.
Abonamentul pe 1 an 10 cor.
» pe o jumătate de an 5 cor.

Intemeietorul revistei:
Dr. E. Dălanu.

Cikinyeli János Pap: Protopop românesc în veacul XVII.

În biblioteca mitropolitană din Carloviț se păstrează manuscriptul original al cronicii lui George Brancovici, groful și »despotul sârbesc« și fratele metropolitului nostru Sava Brancovici. Dintre Români nu a studiat-o nimenea; toți scriitorii noștri s'au luat, în ce privește pe Brancovicești, după istoria tipărită a istoriografului sârb Ioan Raici, al cărei cuprins, în cea mai mare parte, nu-i decât un extras din acea cronică. În extrasul acesta s'au strecurat și greșeli, cari au fost semnalate cu prilejul discuției asupra mitropolitului Sava, cari însă de fapt nu se află în cronica lui George Brancovici. Cercetând manuscrisul m'am încredințat despre aceasta.

Dar cronica lui G. Brancoviciu mai are pentru noi și un alt interes. Istoriograful Raici a scris despre istoria românească numai în treacăt ce l'a interesat și nu a extras, nici n'a utilizat din cronica numită tot materialul ce ne privește pe noi. Acesta îl putea preocupa numai pe un scriitor român. Mult material necunoscut nu este, dar cât se află e destul de prețios.

Mai jos dau din cronica aceasta actul de numire a unui protopop din părțile Făgărașului, a lui Ioan Pop de Țichindeal (?), care poartă datul de 8 Iulie 1647. Dl Iorga

constată lipsa actelor de numire ale protopopilor făgărăşeni (Ist. bis. rom. I p. 330), prin urmare credem, că acesta va fi destul de interesant. Cuprinsul actului e următoriu:

»Georgius Rákoci Dei gratia princeps Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum comes, Fidelibus nostri Spectabilibus, Magnificis, Generosis, Egregiis et Nobilibus, Comitibus et vicecomitibus, Iudicibus vicejudicibusque Nobilium ac iuratis assessoribus, totique universitati Dominorum Magnatum et Nobilium, Circumspectis item et providis, Iudicibus et Iuratis, ac universis Incalis et Inhabitationibus quarumcumque villarum et Possessionibus; nec non honoratis omnibus et singulis Pastoribus ac Ministris Ecclesiarum Possessionum Valachialium in comitatu Albensi Transylvaniae existentium, modernis sive et futuris quoque pro tempore constituen(dis). Cunctis etiam aliis cujuscumque status, conditionis, ordinis, gradus, honoris, officii, dignitatis, praeeminentiae et functionis hominibus quorum interest seu intererit. Praesentes literas nostras visuris, lecturis vel legi audituris, nobis dilectis salutem et gratiam nostram.

Cikinyeli János Pap*) kegyelmetek vármegyéjében lévő Korneczel,

*) Dăm în trad. românească aceasta parte a documentului:

»Ioan Pop de Țichindeal (?) protopopul satelor: Cornăţel, Nucet, Săcădate, Avrig, Racovicza, Sebeşul-de-sus și de-jos, Porcești, Glimboaca, Coluni, Găinari, Noul, Feldioara, Rucăr, Săsăuz, Ghimbav, Fofeldea, Bendorf, aflătoare în comitatul Domniilor voastre ne-a adus la cunoștință în smerita sa rugare, că de câțiva ani, de când poartă slujba aceasta nime nu l'a împiedecat în oficiul său decât scrisoarea Vlădicului, care a despărțit satele unul de celalalt în contra obiceiului vechiu. Informându-ne dela credincioșii noștri despre purtarea lui bună și cinstită și despre zelul lui în îndeplinirea oficiului, îl întărim din nou, ca în viitor cu atât mai bine să-și poată purta oficiul și ca să fie scutit de infestările vlădiciei și ale altora, îl luăm sub scutul și îngrijirea noastră, sub condițiunile acestea:

1) Cuvântul (lui D-zeu) să'l predice românește și să silească la aceasta și pe preoții supuși lui.

2) Să lățească Catechismul tradus în românește.

3) Să părăsească multele supertții pe cari le-au observat până acum la botez și la cununie, și (pe cei căsătoriți) nici decum să nu-i despartă.

4) Să observe condițiile cari i-s'au pus și le-a acceptat înainte cu patru ani.

5) Ca în toate lucrurile să asculte și să atârne de vlădica ortodox (adeca cel calvin. Trad.) Și fiindcă fărădelegile au început a se răspândi în toate părțile fi dăm voie să-și poată cerceta credincioșii din satele amintite și să-și poată face visitațiunile oficioase *consueta ex antiquitus observata consuetudine*. De aceea poruncim grațios și serios credincioșilor noștri de orice stare mai sus pomeniți, ca înțelegând astfel grația noastră față de numitul Ioan Pop să

Nucset, Szakadát, Avrig, Rakovicz, Felső- és Alsó-Sebes, Porcsesd, Globok, Külun (sic), Gajnari, Noui, Földvár, Ruker, Szászahus (sic), Lymbav, Pófeld és Beindorff faluknak esperestje találván meg bennünket alázatos könyörgése által adgya értésünkre, hogy már egy néhány esztendeje miótta azon faluk esperességének tisztit viseli: minthogy abbéli hivataljáról még eddig csak az Wladikától való levele, gyakorta interturbáiva tisztiben, elszaggadván egymástól az falukat az régi szokás ellen. Bizonyosan informáltatván azért böcsülletes hiveinktől megnevezett János Papnak tisztességhez jó magaviselés és Tisztiben serényen való eljárása felől; hogy ennekutánna is azon tisztit annyi-valis job moddal administrálhassa, abban kegyelmesen Confirmálni és mind az Wladika illeten haborgatása s mind penigh mások ellen kegyelmes oltalmunk s gondviselésünk alá venni méltoztattunk ilyen Conditioik alatt:

1) Hogy az (Isten) igéjét oláh nyelven predikálja és az alatta való Papokkal is predikáltassa.

2) Hogy az mely Catechismus oláh nyelvre fordittat (sic) azokat predikálja és predikáltassa.

3) Hogy az temérdek babonasággal eddigh az keresztségben és az házásoknak copulaltatásában éltenek, azokat ellhadgiák és semmiképpen egymásközt választást ne tegyenek.

4) Hogy az mely conditioikat ennek előtte négy esztendővel elejekben adattunk és magok is bevötték, azokat megtartsa.

5) Hogy minden dolgokban az Magyar Orthodoxus Püspöktől hallgasson és fügiön. Minthogy penig az gonoszság mindenütt ell kezdett aradni¹⁾, hogy az eő Tizti alatt lévő megnevezett falukbéli Ecclesiáknak vizsgálására kimehessen és az eő Tizti szerint való visitatiot, consueta ex antiquitus observata consuetudine végben vihesse annualtunk kegyelmessen. Mindenrendbéli fenmeghnevezett hiveinknek annak okáért kegyelmessen és serio parancsoljuk, meghnevezett János Paphoz való ebbéli kegyelmességünket igv értuén, felljeb megh irt Esperestségében illesse, megtarcsa és másokkal is megtartassa conditionibus sub praemissis mindenik ellen megh is oltalmazza; Annak felette az visitálásra is kimenni s abban modo antiquitus observato

i-se dea protopopia să io țină și să facă și pe alții să io țină *condiționibus sub praemissis* și să'l apere contra tuturora: afară de aceea să'l lase se meargă în visitațiuni, procedând în acelea *modo antiquitus observato*, ear preoții români supuși oficiului său sunt datori să'l recunoască de protopop dându-i cuvenita cinste și ascultare *amissione officii*. Secus non facturi . . . (Red. Răvaşului).

¹⁾ Brancovici traduce acest cuvânt pe sârbeşte cu vazrasteti, adecă a creşte, (a se răspândi).

procedalni megh engedgye, Tiszti alatt lévő oláh papok penigh espek-
teknek agnoskálni si debita observantiat és obedentiat nekie prestalnia,
minden ellenkezés nélkül sub ammissione officii tartozzanak. Secus
non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in
civitate nostra Colosvar die octava Mensis Iulii, Anno Domini Mille-
simo Sexcentesimo quadragesimo septimo. G. Rakocy (L. S.). —

Actul acesta nu are lipsă de comentariu. El corespunde pe deplin spiritului, care stăpânea acelea vremuri. Ne putem închipui ce protopop va fi fost Ioan Pop de Țichindeal (?), care caută mila și condițiunile Domnului calvin împotriva infestărilor (adecă împotriva dreptului de jurisdicțiune) a vlădicului românesc.

Dr. Silviu Dragomir.

NOTIȚELE UNUI DASCĂL

Moartea unui prelat.

A murit zilele aceste unul dintre cei mai iubiți superiori ai mei de pe vremuri: Iuliu Városi, fostul mitropolit de Kalocsa.

L'am cunoscut în calitate de rector, în anul cel din urmă al vieții mele de seminarist. În anul din urmă viața seminarială, are mai multă poezie ca oricând. La început, până să te obișnuiești cu atâtea rugăciuni, cu disciplina severă și cu alte multe lucruri, ai un fel de frică pentru viața aceasta austeră și gândul tău să abate tot mai adese în afară de zidurile seminarului. Te gândești la tovarășii de școală, cari trăesc așa de liberi, cetind tot ce le cade în mână, plimbându-se încotro li tae capul și dirigându-și singuri acțiunile, ca niște cetățeni universitari ce erau. Te gândești la toți acei tovarășii gălăgioși, cari scriau prin «Dreptatea» și «Tribuna» — și noi abia dacă puteam ceti, pe apucate, câte un număr, când ni-l strecorau prin coridoarele universității. Alta era și înfățișarea lor par'că: mai veseli, mai deschiși, mai tineri oare-cum, în vreme-ce noi eram așa de serioși și de stângaci în vorbă și în gesturi, sub talarul negru, ce învăluia ca o haină de jale tinereța și svăpăierile celor douăzeci de ani. Cu vremea lucrurile se

schimbă pe neobservate. Începi a te împrieteni cu viața aceasta contemplativă; te adâncești din ce în ce mai mult în cărțile latinești și ascuți cu tot mai mare interes povețele cărților sfinte și glasul plângător al orgei îți pune în vibrație coarde din adâncul tănuit al sufletului.

Nu mai ești așa neastâmpărat ca înainte și asupra ta planează zimbetul acela al omului împăcat cu soarta știindu-se ocrotit de aceea mână puternică, fără care nu ni-se mișcă din cap nici măcar un fir de păr.

Auzi dela geam zgomotul lumii ispititoare, risete de femei și hohote de oameni ce chefuiesc se pierd în reflexul orbitor al luminii electrice și înțelegi că nu mai dorești așa de tare să te amesteci în gălăgia lor. De sigur mai ai încă o dorință destul de pronunțată de a ești în lume, de a cunoaște viața așa cum este, dar în dorința aceasta se amestecă și o teamă. E frica de recunoscut, e teama instinctivă pentru deosebirea enormă dintre lumea imaginară a curățeniei sufletești și aceea a vieții cum este ea în toată goliciunea. Și cu cât zilele se apropiau de sfârșit, ni se micșora din ce în ce bucuria și o părere de rău se înstăpâna peste sufletul nostru. În ziua din urmă, când spiritualul ne-a vorbit pentru cea din urmă dată dela altar, ne-am dus mâna la ochi, când ne-a rostit cuvintele: *Ecce ego mitto vos sicut agnos.*

* * *

În anul din urmă te calmezi și te înduioșezi. Vorbești mai liniștit cu colegii străini, la gândul, că poate n'ai să-i mai vezi niciodată. Îți uiți de hârțuielele politice, de discuțiile fără sfârșit, în vremea incendiară a tinereții și strângi la despărțire cu înduioșare chiar mâna acelui călugăr premonstratens, căruiua îi izbiseși pe vremuri o farfurie în cap, pentru că a cutezat să-ți zmulgă «Tribuna» din mână.

În anul acesta din urmă ne-a trimis Dumnezeu în fruntea seminariului pe Iuliu Vároșy, bărbat de o înaltă cultură, cu zimbetul lui de om sfânt și umilit.

Ne pomeniam cu el în refector, ne puneam la povești și ne desvăleam sufletul ca unui părinte adevărat. Și cum discuția se dezvolta din ce în ce mai interesantă, rectorul își comanda un scaun, se așeza între noi și mâncam alături. Venia apoi în fumatoriu — cu termin oficial pipatorium — ne îmbia cu țigări de ale lui, primind în schimb de ale noastre, reluând firul discuției întrerupte.

Așa era acest preot cu viață sfântă și dacă te abătea-i pe la el pentru ceva, nu da Dumnezeu să nu te oprească cel puțin pe o oră, cucerindu-te cu graiul lui dulce. cu înfățișarea lui de om pătruns de

sublimitatea învățaturii evanghelice. În certurile noastre politice, cerca să ne împace cu multă înțălepciune, ținându-ne partea, cum ne vedea mai puțini și mai stingheri în marea aceasta de străini.

După eșirea din seminar, îl vedeam arare pe ulițele capitalei; mă opria întotdeauna și se interesa de soarta mea și a celorlalți colegi, despre cari nu mai știa nimic.

Pe urmă nu l'am mai văzut.

Am urmărit numai din jurnale înălțarea lui rapidă din treaptă în treaptă; recunoscându-l și în clipele aceste ale înălțării. Când gremiaștii din Caloceea se pregăteau să-l întâmpine cu mare paradă, s'a scoborât din tren un preot cu revereanda neagră, cu parapleul subsuoară. A pornit pe jos prin oraș și întrebă de un trecător încărău e rezidența metropolitană. Vestea s'a lătit ca trasnetul; preoții s'au îmbrăcat în odăjdii, clopotele au prins să vuiască și mitropolitul sosia chiar în clipa aceea, pe jos, în revereandă neagră, cu capul descoperit.

Moartea l-a răpit înainte de a fi putut atinge treapta cea mai înaltă a distincției: tronul de pimate.

A lăsat în urmă-i sume enorme pentru scopuri fundamentale, deși în viață împrăștiat cu amândouă mâinile bani celor lipsiți.

Al. Ciura.

O! du-mă 'n alte lumi.

O crai al nopții negre, o somn stăpânitor
 Revarsă-mi blând pe gene, balzam alinător
 Mă du 'n lumi senine cu plaiuri zimbitoare
 Și adu-mi durerii negre o clipă te-alinare
 Să uit năcazul vieții și a traiului durere
 Departe-mi fie jalea și-a dorului putere...
 Căci sufletu-mi suspină și așa de mult mă doare
 Când văd atâta ură... zimbiri otrăvitoare
 Atâta poftă de-aur... atâta zbuciumare
 În lumea asta tristă... ce n'are alinare...
 Îți face pe profetul, când fiecare 'n lume...
 Onoare vreau cu toții... mărire și renume...
 Aceasta tristă lume cu sbuciumări nebune
 Îmi pare o eternă și tristă-'ngropăciune.....

Şi neguri de durere în piept mi-se strecoară
 Când ştiu, că țara-mi scumpă si atâta de frumoasă
 Cătuşele durerii în lanțuri o apasă...
 Veneticii... stăpânii în chef și desmerdare,
 Iși duc viața 'ntruna... — o zi de sărbătoare.
 Pe când cu fruntea tristă, sfârșiți de chin și trudă
 În brazda lor țărani se zbat mereu și-asudă...
 Sfârșit, când copilașul plângând de foame moare
 Cerșind la sânul mării, o clipă de-alinare
 Ei râd cu râs de diavoli și 'n zimbete păgâne,
 Trag pânea dela gura, celor dăunoși de pâne...
 Iar mamele duioase... sfârșite de durere,
 Când vreau la crucea nouă un strop de mângăiere
 Stăpânul vitreg vine și ruga lor li-o curmă...
 Cu -biciu de foc în brazdă le stă de pază-'n urmă...
 Viața li-e'mpletită din jale și suspine
 Pe nime n'au în lume năcazul să-le aline
 Se stâng așa sărmanii în lacrimi și durere
 Și în marea lor de lacrimi n'au nici o mângăiere...
 Și când sătui de rele ridică arma'n vânt
 Ei cad mușcând țărâna din fragedul pământ...

Din negura de vremuri răsar doi ochi căprui
 Ce-mi varsă jale'n suflet, copilul nimănui,
 Divina lor privire pe-o clipă mă'nsenină
 Și dorul și durerea pe-o clipă mi-o alină
 Dar sufletu-mi îneacă aceeaș grea pustie,
 Când ştiu, că pentru mine perduți-s pe vecie...

O crai al nopții negre, o somn stăpânitor
 Revarsă-mi blând pe gene balzam alinător...
 Mă du în lumii senine, cu plaiuri zimbitoare
 Și adu-mi durerii negre o clipă de-alinare
 Să uit năcazul vieții și-a traiului durere
 Departe-mi fie jalea și-a dorului putere...

București, Oct. 1910.

A. Murgu.

Despre rostul vieţii.

De Leon Tolstoi.*)

...Cu plăcere o să-mi dau toată silinţa, ca să-ţi răspund la întrebarea ce mi-o pui, deoarece înţăleg, că e deamănă să discutăm asupra ei. Ea e de cea mare însemnătate, deşi cei mai mulţi oameni nu se mai ocupă cu dânsa, în credinţa, că deja demult s'a răspuns acestei întrebări, sau că e absolut imposibil a nu cugeta asupra ei. Şi cu toate astea ea este o simplă, dar necesară întrebare, fără de care adecă nu putem trăi! — D-ta întrebi, care e scopul vieţii omeneşti, la ce trăieşte omul, — în sfârşit, cu alte cuvinte, la ce trăiesc eu?

Ai toată dreptatea, dacă zici, că religiunea răspunde la întrebarea aceasta. Religiunea, adevărata religiune, nu e altceva, decât tocmai un răspuns la întrebarea aceasta; chiar şi religiunea, pe care o recunosc eu, învăţătura creştinească, în sensul ei adevărat, răspunde la întrebarea aceasta tot aşa de simplu şi clar, precum e şi însaşi întrebarea, dacă cuvântul scop se înlocuieşte cu cuvântul rost.

Scopul, adecă cel din urmă scop al vieţii omeneşti din lumea aceasta, nesfârşită în spaţiu şi timp, omul în mărginirea spiritului său nu şi-l poate învederat închipul. Rostul vieţii omeneşti însă, adecă, la ce trăieşte el şi ce are să facă, trebuie omul numai decât să-l înţăleagă, tocmai aşa, după cum un lucrător dintr'o fabrică mare l-şi înţălege chemarea sa.

— Rostul vieţii omeneşti pe care-l pricepe omul, e stăruinţa de a reaşeza împărăţia lui D-zeu pe pământ, adecă, dispoziţiunile egoiste, pline de ură, duşmănoase şi iraţionale ale vieţii să se înlocuiască cu o viaţă plină de dragoste frăţească, liberă şi raţională.

Mijlocul de a ajunge scopul acesta, adecă, de a răspunde la întrebarea, ce trebuie să facă omul, e — după cum spune şi evanghelia — ceea ce formează cuprinsul întregii legi şi învăţăturile profeţilor: »Poartă-te astfel cu deaproapele tău, după cum voeşti, ca el să se poarte cu tine«.

— După cum vezi răspunsul e de tot simplu, î-ţi pare însă năclar deoarece natura noastră brută, ca şi educaţia şi falsa învăţătură religioasă ne face să presupunem, că nu în serviciul lui D-zeu şi ajutoriul aproapelui zace rostul adevărat al vieţii, ci în fericirea noastră personală.

*) Din prilejul 110-rtii marelui gânditor al Ruşilor, care s'a stâns, ca un şilhastru, în dimineaţa zilei de 20 Nov. a. c. dăm aceasta schiţă. Redacţiunea »Răvaşului«.

Dedaţi a trăi numai pentru noi înşine şi fericirea noastră individuală, ni-se pare foarte greu, ca scopul vieţii noastre, să-l transpunem dela noi înşine în serviciul lui D-zeu. Dar ori şi cât de greu, e totuşi cu putinţă, şi cu cât mai mult ne obicinuim, cu atât mai natural ne va părea; şi încă cu atât mai mult, căci împlinind voia Tatălui, ajungem la aceeaşi fericire personală, pe care o credeam înainte în faţa vieţii noastre. Aşa zice şi sf. evanghelie: »Căutaţi împărăţia lui D-zeu şi adevărul Lui şi toate celelalte vi-se vor adauge vouă !« Trăind o viaţă personală, tindem s'o ajungem numai pe aceasta, adecă fericirea personală, dar nu o ajungem, şi nu numai nu ajutăm la aşezarea împărăţiei lui D-zeu, ci ne şi opunem acesteia.

— Dacă căutăm împărăţia lui D-zeu şi adevărul lui, atunci rezultatul e acesta, adecă fericirea; dacă sub fericire nu pricepem bunuri materiale, decât cele spirituale: linişte, libertate şi bucurie.

— Scriindu-ţi şirurile acestea, te asigur, că nu prin reflexiuni am ajuns la ele, ci pura experienţă m'a condus până aci: Uşor se poate trăi spre împlinirea vooii Tatălui ceresc!

Incredinţându-ne însă, că numai aici zace adevăratul rost al vieţii, tot mai mult şi mai mult ne vom îndrepta cursul vieţii după această lege, şi în sfârşit vom şti, că trăim şi o-să simţim bucuria traiului nostru.

— Astfel deci se ajunge de sine la o astfel de viaţă...

Trad. I. E. Torouţiu.

Poesii populare.

Dorul mândrei de n'ar fi
M'aşi culca m'aşi odihni
Dorul mândrei este, este
Eu mă culc el mă trezeşte.

Ştiu bine că badea-i dus
Şi-mi pare că'l tot auz
Ştiu că-i dus şi nu mai vine
Şi-mi pare, că-i tot cu mine

Ştiu că-i dus şi m'a lăsat
Şi-mi pare că-i tot în sat.

Mă uităi din deal în luncă
Să văd mândra unde lucră
Să mă duc să-i ridic umbră
Să n'o ardă soarele
Că-i albă ca doamnele.

VLAICU

— Amintiri de școală. —

Nu de mult eram încă studenți la gimnazul reformat din Orăștie. La acel institut, care chiar în zilele acelea își inaugurase salatul nou, cu azistența ministrului de culte și al episcopului reformat. Din acest prilej i-s'a făcut multă valvă acestui »colegiu al contelui Kuun«. Ministrul Zichy, cel mai catolic magnat, l'a lăudat ca stâlpul protestantismului maghiar, susținătorul »națiunei«. Apoi a lăudat pe profesori, că ei împlinesc și o misiune politică, »prin aceea că cultivă raporturile bune dintre maghiarime și celelalte naționalități, promovând cultura, care toate le nivelează și toate contrastele le netezește«. Cu de acestea și alte patriotice cuvinte a fost relevat acest institut, care azi a ajuns la un renume trist pentru noi românii, după ce limba noastră și ca limbă de catechizare a eliminat-o dintre zidurile sale. Mai de mult umblau acolo mulți români; era cel mai apropiat gimnaz pentru un mare ținut românesc, unde și cel mai sărac țeran își putea crește băiatul, ducându-i mâncare cu desagii de acasă; iar la institut stăpânea spiritul unor profesori mai bătrâni, cu praxă de viață, cu simț de echitate. Azi acei profesori sunt penzionați; în locul lor conduce spiritul unor tineri pătimiși, orbiți de patima șovinismului: pui de român nu mai afli acolo.

De aceea numai în amintiri mai există pentru noi gimnaziul din Orăștie.

Din clasa mea abia doi români am dus'o până la maturitate; Vlaicu era cu o clasă mai sus. Ei erau mulți români într'o clasă. În clasa mai sus decât a lor încă erau români, dar în cea ce urma după a noastră nu era nici unul, pentru aceea un profesor în o excursiune s'a fâlit recomandându-și elevii sei astfel: »aceasta e clasa mea, care e renumită de aceea, că nu este în ea nici *un valah!*«

Față de aceasta era renumită clasa lui Vlaicu, în care erau mulți români. Aproape jumătate dintre elevi, toți băieții dela sate, toți »mocani«, »vankuj«, cum ziceau ungarii. Era și mult năcaz din pricina aceasta. Imi aduc aminte de o întâmplare. Era între ei un băiat mai curios, nebunatic, acela se pune odată se reciteze pe românește poesia ungurească »talpra magyar«. Se suie românul pe catedră și începe »sus la talpă ungure! . . . «; iar când ajunge la cuvintele

»esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk (jurăm, că sclavi mai departe n-om fi)«, bietului român nu-i vine aminte cu graba cuvântul rob, sclav, ci traduce: »jurăm, că *hoşi* mai departe n-om fi!« Rădeau şi ungurii de se prăpădeau, dar la urmă au aflat înţelesul cuvântului şi atribuind ceva intenţiuni rele au spus la profesori, cari era cât pe aci să facă caz serios din aceea. Abia s'au scăpat românii cu simplitatea celui ce s'a produs.

Totuşi s'au silit profesorii să scape clasa aceea de români, încât de pe a VI-a mai mulţi au fost siliţi să părăsească institutul. Intre aceştia a fost şi eroul nostru de azi, Aurel Vlaicu, care a trecut apoi la Sibiu.

Vlaicu nu era băiat rău, din contră, era un tiner foarte blând, modest, care se afla cu toţi bine. Nu făcea politică, nu se amesteca în certe confesionale, cum mai obvineă acea câte odată între români, nu avea nici un duşman, era pururea bine dispus, afabil. În studii nu se distingea, eră adeca cu mult mai socotit, decât să-şi peardă vremea scumpă pentru fabricaţiile sale cu buchizări pentru calculi de »eminentă«. Se ocupa mai tot cu »măestrii« de ale sale, cu cari azi a dus'o la nemurire. Auziam, că are acasă tot felul de maşinării, făcute din lemn, cu cuţitul.

Locuia afară în oraş, la un unchiu al deputatului nostru Aurel Vlad, buna acestuia i-a fost »găzdoaie«. O vrednică familie românească, cu mult mai modestă, decât să nu primească în îngrijirea sa fiul cutărui ţeran sau preot dela sate, căruia părinţii li aduceau mâncare de acasă cu desagii şi buna »găzdoaie« le pregătea pentru puţină răsplată. Astfel a fost şi Vlaicu, fiul ţeranului primar din Binţinţi împreună cu fratele Alimpiu Suci, azi preot în satul vecin, Iscroni, fiul preotului din Galaţi. Acesta a locuit mai mulţi ani împreună cu Vlaicu, el ni-ar şti povestii mai multe din viaţa lui de student.

El ne spune, că odată şi-a pierdut cheia dela lada, în care-şi ţinea cărţile şi menajul. Vlaicu a observat, că cineva tot umblă pela lada ortacului său, când acela nu-i acasă. Odată îl grăieşte: Măi frate, tu n'ai cheie la lada ta! — Nu, răspunse asta, am pierdut-o şi n'am bani să-mi cumpăr alt zar. — Las' că-ţi fac eu unul de lemn, cu cheie cu tot. — Bine frate, se miră celalalt, cum poţi tu face aşa ceva; doară de lemn, se strică uşor, nu ţine mult. — Dacă s'a strică, îţi fac altul, lasă numai pe mine! — Şi s'a pus şi a făcut un zar minunat de lemn cu cheie, l'a pus la ladă şi nu a mai putut fi nime să facă cheie falsă la el.

Tot ca student a făcut Vlaicu o maşină mică de treerat, din lemn. Eră construită astfel, că o aducea în mişcare o curea, pe care

o puneau în jurul unei roate dela o »roabă«, fratele Alimpiu învârtea de roată, deodată vinea mecanismul întreg în mișcare, iar dupăce băgau spice, în ea, pe o parte ieșea sămânța curată, pe alta paiul, pe a treia plevea!

Gazdei lui Vlaicu nu-i plăceau măestriile lui, îl tot admoniă, să-și vadă mai bine de studii. De altă parte tată-seu nu avea alt scop cu el, decât acela al fiecărui țeran, care-și dă copilul la școală: să-l facă popă. Chiar după clasa VI-a sta serios bătrânul de el, să meargă la teologie. A trecut la Sibiiu, dar nu la teologie, a continuat gimnazul. Câte talente și aplicări speciale nu se vor fi ascunzând, resp. îngropând la noi prin cariera preoțască, pe care mulți o îmbrătoșază fără destulă chemare, numai din sila împrejurărilor. Ce ar fi Vlaicu, dacă s'ar fi făcut teolog? Un biet popă la un sat, la etatea de azi încă nici un preț având: iar așa e omul, despre care a putea vorbi sau scrie e în sine o cinste.

Vlaicu va putea zice despre sine, că o avut totdeauna deviza:
»macte puer, sic itur ad astra!«

Dr. Nicolae Brînzeu.

COLINDĂ

Coborât-a coborât

Florile dalbe *)

Dumnezeu pe-acest pământ

Ca să vadă și să crează

Ce fac domnii cu iobagii

Și bogații cu săracii...

Se luară, se duseră

Dumnezeu cu Sfântul Petru

În mijlocul satului

La casa bogatului

— Bună seara, om bogat,

Gata-i cina de cinat?

— Cina-i gata, nu-i de voi,

Că-i de bogați ca și noi!

Se luară, se duseră

Drept în șapul satului

La casa săracului

— Bună seara, om sărac,

Gata-i cina, să cinăm?

— Cina-i gata, cam puțină;

Din veclni vom 'mprumuta

Și cu toții vom cina

Domnul Sfânt din graiu grăea:

— Ian ieși, Petre, pân'afară

Și te uită 'n sus și 'n jos!

Uite, Petre, cei vedeai!

— Văd casa bogatului

Din mijlocul satului

Arde 'n para focului;

Văd casa săracului

Cea din capul satului

În mijlocul raiului!

*) Se repetă după fiecare vers.

Din bătrâni.

(Mănăstirea Morlacii).

În *Sân-Mărtin-Măcișaș*, un sătuleț din comitatul Clujului, o mână de oameni și-au edificat biserică nouă de piatră, pe un platou frumos, dăruit de câți-va credincioși. Vechea biserică de lemn, micuță, stă acum posomorâtă, cu coperișul de șindile zdrențuite, căci azi mâne o vor părăsi creștinii, și va dispărea de pe dealul, cu greu de suit, pe care e așezată în margine de sat.

Pe perețele acestei biserici, care desparte tinda muerilor de naie, se cetește aceasta inscripție:

„Locul sfintei biserici Pau dat de pomana Domnul Istvan Samu.

„Aceasta sfântă biserică sau făcut în anii Domnului 1780 și s'au zugrăvit în anii 1786 în luna lui... cu chelturala satului fiind preotu bisericii popa David și Țitori Vode Costan, Duca Ioan, Câmpian Lup, Buzan Toma, Morășan Ilisie, Oltean Vasilie și sau isprăvit în birăirea lui Indolan On“.

Este de rectificat deci șematismul diec. de Gherla pe 1903. pag. 81, care zice, că s'a ed. la 1790. Iar pe o carte: „Triodion“ tipărită sub Nicolae Alexandru Voevod Mavrocordat, cu blagoslovenia Mitropolitului Ungrovlachiei Kir Daniil în an. d. facerea lumii 7234 (1726) se poate ceti aceasta însemnare, cu frumoase slove, scrisă de un călugăr dela mănăstirea *Morlacei*, ale cărei urme abia din tradiție se cunosc:

„ Această sfântă carte anume Triod au jeșnița (?) cumpărat la sfânta mănăstire cinstiții boieri: Pop Janoș căpitan, Dumitru Hodnojul Brașovan, Ioan Stoica Straja, Maște Simion, Ioacim Codraș, Sanduci Driboloea și o au dat la s. mănăstire Morlachi pomana, ear cine sar tamplare să o lova (?) sau să o vinde au fura au opri pre triaba a lui acela să fie furisit blastamat procleat tricleat anafetma marinafta de la tatul și dela fiul și de la duhul s. și de la 318 de oți cari dela nikei și să naibă parte sufletu lui cu dreptii ci cu Juda care au vândut pe Christos și cu Arie hulitorul Dumnezeirei și cu alti greșiți. Am scris Ieromonah Victor anul zidirii 7239 Dlui Hr. 1731.“

Despre mănăstirea dela Morlaca dr. Bunea ne spune, că pela 1772 exista, dar fără călugări. (Epp. P. P: Aaron. p. 348). Azi crește iarba pe urmele ei, ca pe urma atâtor altora.

Dr. E. D.

SCRITORI ŞI SCRIERI

Din ediţiunile Academiei Române.

În „*Doamna lui Ieremia Vodă*“, dl Iorga ne dă istoria vieţii sbruciumate a Elisabetei, soţia lui Ieremia Vodă. Elisabeta era ardeleană din familia Csomortány. O femeie straşnică în ambiţia şi pofta ei de domnie, o doamnă, în care istoria poporului nostru nu se poate asemăna decât cu Chiajna, fca lui Petru Rareş şi soţia sângerosului „Cioban de măcelărie, Mircea“. După moartea timpurie a soţului ei (30 Iunie 1607) în Moldova, începe o epocă de lupte îndârjite pentru ocuparea tronului vacant. Elisabeta voia să fie Domn fiul ei cel mai mare Constantin. O mare parte din boieri îl voia pe Simion, fratele răposatului Ieremia, „om mare de zile, sosit la bătrâneţe“ cum zice cronicariul. Partida boierilor învinge. Simion însă moare peste câteva luni (14 Sept. 1607) şi mulţi dintre contemporani ascriau sfârşitul grabnic al Voevodului, cumnatei sale Elisabeta, care voia să tragă domnia mai curund la feciorii ei „temându-se, zice acelaş cronicar, că se vor întemeia feciorii lui Simion Movilă la domnia ţării“. Între celea două văduve Elisabeta şi Marghita, soţia lui Simion Movilă, care încă era ungueroaică din Ardeal, se încep lupte scrise cu sânge în istoria principatului moldovean. Boierii îl aleg Domn pe Mihăilaş, fiul Marghitei. În Octombrie stăpâna însă Constandin şi în aceeaşi lună încă Marghita îl înlocuia cu fiul ei. Pe la jumătatea lui Decembre, pe câmpul de luptă dela Ştefăneşti, pe Prut, Constandin rămâne învingător şi stăpâneşte Moldova trei ani. Înlocuit apoi de Turci cu Tomşa, fuge la Hotin şi îndemnat mai ales de mumă-sa cere ajutor din Polonia, unde avea o mulţime de rude mari şi năvăleşte în Moldova. Lupta se sfârşeşte cu zdrobirea totală a oştirei străine şi Constandin însuşi căzu în mâinile Tatarilor aflându-şi moartea, puţin după aceea, în valurile Niprului. Elisabeta îşi trăieşte viaţa amară cu gândul la fiul pierdut şi la tronul, pe care sta un altul, şi pe care voia să-l câştige pe sama lui Alexandru, un alt fiu al ei. Aleargă la Halicz, unde adună bani „pentru a putea plăti oastea chemată să dea lui Alexandru moştenirea lui Ieremie şi alui Constandin“. În 24 Ianuarie oastea lui Tomşa e înfrântă şi Alexandru se aşează pe tron. O nouă oaste turcească pune capăt şi acestei domnii. Doamnul cade în mâna Turcilor şi aceeaşi soarte o are mumă-sa, Doamna Elisabeta. „Un agă o târi cu dânsul în Constantinopol şi uşile ferecate ale unei case turceşti se închiseră pentru totdeauna pe urma ei.“

La sfârşit ni-se dau o mulţime de documente şi câteva ilustraţii interesante.

În »Marele Spatar Ilie Şifescu şi omorârea lui Miron şi Velişco Costin« de I. Tanoviceanu, aflăm amănunte interesante despre Ilie Şifescu, cunoscut prin tradarea, care a cauzat moartea celui mai mare cronicar moldovean, Miron Costin; despre conjuraţia contra bătrânului voevod Cantemir şi despre cauzele acestei conjuraţii, cari după părerea autorului au fost: domnia lui Cantemir, care se prelungia prea mult şi boierii nu erau învăţaţi cu domnii lungi, apoi faptul, că Domnul înţelegea să cârmuiască Ţara aşa cum voia el iar nu cum voiau boierii, şi, în sfârşit, împrejurarea, că boierii mari dela finea veacului al XVII-lea erau toţi mai mult sau puţin cărturari; ei se uitau cu dispreţ la Cetegii de modă veche, cari ştiau să mănuiască sabia mai mult, decât condeiu, cum era Cantemir Vodă, despre care zice Neculcea: „carte nu ştia ci numai iscălitura învăţase de făcea“. D. Tanoviceanu stabileşte şi data uciderii celor doi Costineşti, alui Miron şi a fratelui său Velişco (Decembre 1691). În anexe se publică şi câteva documente.

— Generalul P. V. Nasturel stabileşte în „*Luptele dela Ogretin şi Teişani*“ ziua luptelor date în acestea două locuri între Radu Şerban, voevodul muntean şi Simion Movilă, tovarăşul din Moldova.

— Deosebit de interesant e studiul d. A. D. Xenopol, despre „*Partidele politice în revoluţia din 1848 în principatele române*“, în care ni-se vorbeşte cu competenţa probată a specialistului despre evoluţia ideilor liberale în principate, despre mişcările ştudenţilor români din Paris, cari au înfiinţat în 1839, la stăruinţa lui I. Ghica, Alex. Goleşcu şi D. Brătianu o „*Societate pentru învăţătura poporului român*“, despre revoluţia din Moldova cu caracter atât de nelămurit la început, apoi despre aceea condusă cu mai multă isteţime din Muntenia, despre luptele dintre partidul liberal şi cel reacţionar şi în sfârşit despre partidul unirei Românilor. Se întâlnesc în luptele acestea multe lucruri, cari te mişcă şi multe naivităţi pornite dintr'o însufleţire juvenilă.

— În două broşuri voluminoase dl Radu Rosetti ne dă istoricul conflictului dintre guvernul Moldovei şi mănăstirea Neamţului din jumătatea veacului trecut, din care vedem încă odată starea decăzută şi lipsa de ideal, ce stăpâna totdeauna în mănăstirile noastre. Documentele număroase publicate atât la sfârşitul vol. I., cât şi la sfârşitul celui de-al doilea, aruncă multă lumină asupra lucrurilor şi oamenilor din epoca amintită

VIAȚĂ ȘI MOARTE

Se stânge focul de pe vatră, în pâlării misterioase;
Prin ferestruica mică întră năvalnic noaptea-n tunecoasă...

Și vântu-n tânguiri domoale, la geam sbătându-se suspină
Și mărul trist frângându-și trunchiul în toate părțile se-nclină

Ear ușa tremură izbită de-a crivețului răsufolare
În noaptea neagră viforoasă un cimiter căsuța pare...

În pat alături adormit'au necați de jale și suspine
Trei Ingerași cu plete brune... cu fețe blânde și senine...

Nimic nu-nțălegeau din toate, doar mama lor vedeau, că plânge
Că-și șterge lacrimi istovită și mânilor sfârșită-și frânge.

Ear tatăl ce le spuse atâtea povești și bazme argintate
Cu Feți frumoși și Țonsânzene... gemând în pat acum se zbate.

Și le-a venit și lor să plângă... cuprinși de-o tainică durere
Și-au înecat în plâns amarul și-n urmărea somnului putere

I-a adormit... și-acum visează și cât le pare lor de bine,
Că-l văd pe tatăl lor ear vesel și mama'n zimbete senine.

Cu sete sfântă li sărută... li mângăe... la piept li strânge...
Și mâne-i zi de sărbătoare și ei mai mult nu vor mai plânge...

.

Acelaș cânt l-ingână vântul, batrânul măr încet suspină,
Domol frângându-și trunchiul falnic în toate părțile se-nclină.

Dar pe când clopotele blânde vestesc în lume sărbătoare
La liturghie când creștinii pornesc cu fețe zimbitoare,

Și Ingerii pe când în ceriuri vestesc, că s'a născut Isus,
Din bordeiaș s'aude-ntruna... »O Doamne, Doamne, cum l'ai dus!«

Sandu Bujor.

© BCUCIuj

Antiteze despre cultura tehnică de azi.

— După O. Prohaszka. —

Lumii de astăzi îi place a se numi individualistă, dar individualitatea nu-i capodopera ei; se mândreşte cu socialismul ei, dar are mai mult grija instituţiilor decât a singuraticilor; puteri tehnice produce câte vrei, morale însă foarte puţine sau de loc; se avântă în înălţimile cerului cu aeroplanele sale, dar în aceeaş vreme se prăbuşeşte de pe piscurile idealismului; organizează masele, dar desbină indivizii; visează armonii sociale, dar alungă pe om în cea mai strigătoare disarmonie; ridică centre peste centre economice şi culturali, dar ia centrul de gravitate şi tulbură echilibrul sufletului; n'are tèmeiu moral solid; n'are puterea de a creşte adevărate caractere; n'are idealism; n'are putere de însufletire; înţelege întru câtva lumea încunjurătoare, dar pe sine nu se înţelege; cuprinde, cucereşte, câştigă tot noui şi noui terene, descopere chiar polul nordic, dar pe sine şi sufletul său şi-l pierde . . .

I. G.

NOAPTE DE CRĂCIUN

Am tras, în jos fitilul lămpii...
Oraşu'ntreg e adormit
Şi-i pace 'n larg... doar jos la moară
Mai plânge-un ţipet ascuţit.

Şi văd par'că pe tata 'n casă
Pe-acelaş colţ de scăunel,
Cum descifrează-o carte mare
Şi 'nchină rar cu'n păhărel...

Am tras, în jos fitilul lămpii
Şi cum mă las în gânduri cufundat
Mă simt așa de-odată 'n suflet
Cuprins de-un zîmbet fermecat:

Doi frăţiori, pe după vatră
Aprinşi se zgândăr' cu'n motan,
Ce, din comoara, de sub ladă
Le-ar fi furat pe semne-un ban...

Văd par'c'un sat de straşini scunde,
În zări departe lâng'un deal
Acoperit de-o pânză fină,
De-un vînat fum patriarhal.

Când sera dintr'o corfă plină
Îşi umple şorţul de colaci,
Din pragul tinzii să-i împartă
La doi bătrâni trudiţi...săraci...

Aud par'că, sub geaniul nostru,
Trei mititei cu glas de-argint
Cum spun de-o »iesle« de-o »fecioară«.
De-un »prunc cu ochi de mîrgărint«.

.. Doar' numai mama stă de-o parte
Supusă par'că de restrişti
Şi-un dor par'că se 'mpleteceşte
În taina ochilor ei trişti...

Stă 'n faţa vetrii şi priveşte
Cărbunii pali, licălitiori
Gândind la cel ce-i dus departe
Şi n'a venit pe sărbători!!

»Cetatea soarelui«.

— Poesii de Corneliu Moldovanu —

Autorul »Flacărilor« de acum 3—4 ani, poetul Corneliu Moldovanu, asaltează acum, cu volumul din urmă*), apărut la București, însași *Cetatea soarelui* . . . »Flacările«, ce licăreau cu nădejde, au luat o aprindere cu vâlvătaie. Se vede, că în inima autorului arde cu adevărat acel *foc sacru* al muzei vestale, care consacră un suflet simțitor întru poet.

Volumul acesta se deosebește mult de antecesorul său. Reminiscențele istorice au dispărut; tipurile vechilor vremuri, ca »Cronicarul«, »Boerul«, »Jupănița«, nu mai revin. Noi încreștăm aceasta lipsă cu regret; nu se poate dispune, ce e drept, inspirației, dar regretăm, că poeții nostri nu învârtesc mai des paginile vechi ale trecutului, ca umplându-și sufletul, să ne vorbească din belșugul inimei celor ce — nu mai sunt.

În »Flacări« poetul simția »*toată sâla vremurilor de acum*« și se întorcea cu gândul la »zilele apuse, bogate 'n vitegie și *credință*«. În volumul de acum vitegia străbună nu i-a mai atins coardele lirei, dar îngerul credinței îl însoțește și acum pe poet, și îi inspiră idei, cari constituiesc acum culminația acestui volum, în poesia, ce i-a dat și titlul — cam enigmatic, ce e drept: — *Cetatea soarelui* . . .

Partea cea mai mare a volumului o ocupă versuri lirice, subiective, pline de o deosebită fineță de sentiment și de limbaj.

Nota aceasta, caracteristica unei epoci în viața mai a fiecărui poet, — tipică la Wieland — și pe care o putem numi serafică, continuă din volumul anterior, luând o evoluție tot mai largă. Acolo ni-se anunța astfel:

În sufletul meu arde o *flacără curată*,
Pe care vântul vremii nu poate s'o atingă.
Iar viforul de patimi, de a străbătut vr'odată
În casa amintirii — n'a isbutit s'o stângă.

Acum aceasta »flacără curată« răzbate pretutindenea. Ea lucește »Din umbră«:

. . . Ci, nezărit, în umbră și tăcere,
Asemeni cu parfumul dintr'o floare,
De ți-am cerut din echi o înmângiere
Iubit'am visul — nu pe visătoarei

*) Corneliu Moldovanu: *Cetatea Soarelui*. Poesii. București Edit. Socecu. 1910, Prețul 2 lei.

Ea li zimbește și »Privind fericirea«:

. . . Iubire, iubire, stea 'n veci depărtată
Coboară-ți asupra-mi *lumina curată*
Îmbracă-mă 'n giulgiul sclipirii de lună
Și fruntea-mi trudită cu mirt o 'ncunună.

Ea se strecură »*Per amica silentia lunae*«:

Cu ochii mei desmierd o fereastră
Cu dorul privirii pătrund în iatac
Pe fruntea ei albă așez o cunună
De visuri și raze de lună.

Simțirile acestea curate și delicate, aproape eterice, se îmbracă într-o limbă candidă, sclipitoare, de pare că e numai schintei și pulbere de aur. De pildă:

Era o noapte albă în vraja adormirii
Mureau dureri în inimi, creșteau nădejdi în gând,
Picau mai *luminoase ninsorile sclipirii* . . .

În spulberarea asta diamantină, plină de luciri și visuri, realitatea vieții se pierde; în loc de viață avem numai un vis; în loc de realități numai aparențe, cari nu ne mulțumesc nici în poezie.

»Straiu de purpură și aur« — zice și Eminescu, e drept, dar — »peste țarina cea grea«.

Dispoziția aceasta altfel e trecătoare; și toată primejdia e numai să nu cadă omul în celalalt estrem, în materialismul cras, cum li-s'a întâmplat multora, între alții chiar lui Wieland.

Temerea de a pierde zona aceasta luminoasă, în care sufletul poetului se scaldă și se avântă așa de bucurios, se întrezărește și la Moldovanu, în »Spre culme«. Avântul și temerea căderii, se vedește aci minunat:

»O soartă!.. nimic din podoabele tale!
...Doar raza senină din sufletu-'n vins
Ce-și cheamă 'n veci steaua ce nu s'a aprins
Mi-arată înrudirea divină cu 'naltul —
Că alta-i mulțimea și țelul meu altul...
Și singur, cu veșnică sete de soare
Urcam fără preget pe strâmta cărare
Ce tot mai îngustă cotește mereu
De 'ncepe doar umbra și sufletul meu...
.
O soarel ai milă și-o clipă adastă,
O! noapte — oprește sosirea nefastă,

Vecie, — 'mpetreşte o clipă pe loc
 Căderea 'n repaos a sferii de foc
 Şi sfarmă largi neguri ce 'n jurui se 'ncing...
 O clipă!... şi culmea înaltă s'ating —
 Eterica culme de vis şi splendoare«...

Dar noantea s'aşterne pe munţi şi pe mare!

În strofele acestea pline de simbolism, se vede un sbucium sufletesc după lumină şi adevăr. E real dorul acesta, ori numai un capriciu? o veleitate? Dacă e real, atunci înţălegem, că poetul e dornic de lumina *credinţii*, şi de aceeaşi numeşte »*Cetatea soarelui*« poezia, în care face apoteoza credinţii.

Aceasta creaţiune este hotărât grandioasă, deşi nu e lipsită de cterismul, aci inevitabil, care turbură încâtva efectul final.

Ne-ar plăcea să facem, ca să cunoască toţi cetitorii nostri acest măreţ tablou epic, în care se arată puterea credinţii, punând faţă în faţă religiunea necredincioasă dar plină de deşerte podoabe a oraşenilor şi religiunea credincioasă şi sinceră a unor săteni modeşti şi sărăcăcioşi. Contrastul e încadrat în cadrul de foc al unei secete mari, în a cărei descriere poetul e întru adevăr măestru. Ne putându-o reproduce întreagă, rumpem câteva crâmpieie din aceasta măreţă alcătuire:

Eată seceta!

Pe 'ntinse făgaşuri, svântate din funduri
 Sclipeşte oştirea măruntelor prunduri;
 Sub bolta de aramă topită, trăsare
 Țărâna crăpată, spuzită de soare,
 Şi razele ard ca împungeri de țințe
 Pământul te frige şi umbra-i fierbintel
 Ci veşted pe lanuri stă grâul de vară
 Işi clătină spicul ușor de povară,
 Dorm holdele mute, sub cer dogorind
 O vită flământă s'aude mugind...

Tabloul, cu accentul final așa de caracteristic și original, e minuat zugrăvit în câteva trăsături.

Urmează *procesiunea la oraş*, — să nu zicem chiar: la Bucureştii! Dăm o parte mai mare:

În zarea crestată de turlă şi pomi
 E noua clădire a vechii Sodomi —
 Basm nou ce trăieşte etern din vechime;
 Oraşul de viţii — cetatea de crimel

Truface palate sclipesc orbitor
 Ivind la ferestre podoabele lor,
 Pe când la biserici (azi colţuri de stradă)
 Stau crucile strâmbe aproape să cadă.
 Şi glasul credinţei răsună 'n zadar
 Prin limba de clopot ce dângăne rar.

Alaiul porneşte bogat, numeros:
 Icoane, odoare şi cărţi din prisos,,
 Şi prapuri, şi facle cu stropi de văpăi,
 Cădelniţi ce-şi clinchenă-a lor zurgalăi,
 Odăjdii în fir şi mătase ţesute,
 Feloane brodate cu flori de iacint,
 Şi cârje plimbate de mâni pricepute
 Şi moaşte închise în racle de-argint:
 O gărlă de aur ce curge solemn, —
 Doar singură crucea rămas-a de lemn!

În valuri mulţimea tot curge şi vine:
 Trec bărbile albe în şiruri senine;
 Frunţaşii cetăţii în straie de gală,
 Frunţaşii credinţei sclipind poleială;
 Trec oşti de tot felul — pe jos şi călări,
 Din piteni şi arme vărsând scăpărări, —
 Şi raza 'nfrăţeşte al oştii tezaur
 Cu sfânt şi smeritul icoanelor aur;
 În urmă norodul: copiii ce petrec,
 Bătrâni ce în glume de noapte se 'ntrec,
 Toţi vântură-cinste, — tomnatici holtei —
 Ce smulg din mulţime priviri de femei, —
 În şoaptă au zâmbet şi 'n răsuri îndemn...
 Convoiul e vesel, bogat, şi — solemn!

... Şi arşiţa creşte mereu mai fierbinte:
 Se mânie cerul când inima minte.

Seceta ţine şi creşte mereu. «Un râu de cenuşă e holda de grâu» pârilită. «Cuptor e pământul — văzduhul dogoare, Şi zorii n'au rouă, şi 'n amurg nu-i răcoare».

«Dorm vinete lanuri, dorm văile dorm
 Ca pete de moarte pe hoitul enorm
 Şi roua cea fiartă de lacrimă rară,
 Nesuptă, pe buzele brazdei pogoară.

Din zări ruginite, din cruguri de slavă
 Tășnește într'una puhoiul de lavă; —
 Un codru de foc desfrunzându-și cununa
 O rană imenză ce sângeră 'ntruna.

Urmează *procesiunea la sat*, ori mai bine la satele credincioșilor țărani — care e primită la Dumnezeu. Eată tabloul credinții!

Albind doarme satul; în zare pe clină,
 O turlă săracă privește senină,
 Trezând jur în juru-i cerescul îndemn,
 Prin ruga culeasă în toaca de lemn;
 Și plin de chemare în murgul coclit,
 Gonind cătră ceruri, pe-aripi de vapaie,
 Cuvinte smerite și rugi pentru ploaie.
 În preajma bătrânei biserici de țară
 Sub arșița zilei dospite de vară,
 Țăranii ascultă al rugii mister
 Cătând cu obidă și spaimă la cer;
 Și 'n spuza fierbinte genunchii și-i frâng, —
 «Indură-te, Doamne, de cei care plâng!»

Un preot, slujind în odăjdii sărace,
 Își țiazimă anii în cărja de-alun, —
 Privirea-i mocnește și picură pace
 Iar glasul lui geme în stihul străbun.
 Din cărți scorjite citind pe de rost,
 Sfintește pământul zăcut din ogoare. —
 Aghiazma sub bulgări își cată-adăpost
 Dar pierе 'nghițită pe limbi de dogoare...

Norodul ascultă rugarea oftând,
 Și 'ngroapă 'n tăcere năduful din gând.
 Cu mânele-cruce, țin faclele-aprinse
 Mereu răstignindu-și privirile stinse;
 Genunchii și-i pleacă în brazda sbătută
 Și țărna, cu buzele arse-o sărută.

.

Sărmanele inimi se sbat și se frâng, —
 «Indură-te, Doamne, de cei care plâng!»

.

Norodul înnoată în pulberi din greu.
Iar toaca de paltin jelește mereu, —
Gem glasuri de clopot și'n văi se răsfrâng.

«Indură-te, Doamne, de cei care plâng!» ...

Am dat întreagă aceasta parte, adiată de oarecare suflu tolstoic, cu care vom încheia recenziunea noastră grăbită. Observăm, că în aceasta alcătuire poetul relevază calități noue, ce ni-s scumpe, și pe cari am dori să le valideze și mai mult pe viitor. Dacă va continua pe coarda această a credinței, și va fi întovărășit și de alți ortaci ai poeziei, atunci vor face, poate, ca și pentru sufletul neamului nostru, chinuit de lihodeală și secetă, să se plinească minunea, — și o să putem zice și noi cândva:

Și iată un fulger de flacăra nouă
Vestește oștirea de nourii... și plouă.

Până atunci însă, când o să vină și pentru noi, Românii, o atare epocă a poeziei roditoare, trebuie să zicem ca și poetul nostru în «*Sacra fames*»:

În suflet e secetă, secetă-amară!

Dr. E. Dăianu.

Dr. B. Basiota

: medic :
specialist în morb. femelești.
Cluj, str. Ferencz József nr. 6.
Consultațiuni între oarele 8—10
: a. m. 3—5 p. m. :

Aforisme politice.

-- De un deputat maghiar. —

Vandalii au ruinat cupole gigantice, pentruca Împăratul și Țeara să le cunoască puterea. — Dar aceia au făcut-o pe pământ străin!

E timpul alegerilor. Trei cavaleri apocaliptici aleargă prin țeară:
Banul, Alcoolul și Neadevărul! Ei strigă:

— Hai, națiune, deprinde-ți dreptul cel mai sfânt.

*

«Suspect tot muritorul, care trăeștel» — a zis cineva.

Dar cel ce trăiește din politică?!

IUBIREA CERIULUI

O pace sfântă, plină de mistere
 Își poartă greu aripa stăpânirii
 Și țese lin o vrajă ne'nțeleasă
 În noapte'aceia sfânt'a tăinuirii.

Adânc și tainic doarme Betleemul
 Sub negrul vâl al zării 'ntunecate
 Și stelele aprinsă de sfială
 Își cern argint din pleoape tremurate.

Un svon ceresc 'șincepe lin cântarea,
 Tresar a lumii suflete pribege ---
 Și-ademeniți păstorii se cutremur
 De-o vrajă care n'o pot înțelege

În dragostea lor ceriurile 'nalte
 Îmbrățișează darnice pământul
 Și steaua răsăritului vestește
 În peșteră pe Dumnezeu Cuvântul...

Și-a stâmpărat a dorurilor pară
 A sufletelor lume tănuită
 Și așteptarea Țveacurilor grele
 Văzutu-și-a nădejdea împlinită

Pe drumul lung al vremii nesfârșite
 Pornitu-s'a a cerului iubire
 Vestind pământului dorita pace
 Și oamenilor buna învoire!

Timișoara.

Octavian Lupeanu.

Crestături.

— **Românii și ritul latin.** »Revista Teologică« nr. 6-7 din 1909 p. 345. sub titlul »câi greșite«, făcea imputare dlui Dr. Nic. Brinzeu pentru că în nește articli publicați în »Progresul« și re-produși de »Gazeta de Duminică« susține, că Românii înainte de anul 1053, (dezbinarea bisericilor) au fost supuși ierarhiei Romane, și pentru dovedirea acestei păreri se provocase la prelegerile dlui prof. de istorie bisericească din București, Nic. Dobrescu ținute la Văleni în an 1908, Dl Gh. Tulbure -- căci de dsa e vorba -- replica, că doar dânsul a fost la Văleni, a resumat prelegerile dlui Dobrescu în »Telegraful Român«, dar de o atare părere nici vorbă . . .

E ușor însă a dovedi, că e vorba de ceva, ce a trecut atențiunea dlui Tulbure, căci părerea din chestie a dlui Dobrescu se vede nu numai din rezumările prelegerilor dela Văleni, publicate în »Neamul Românesc«, dar se vede mai vârtos din cartea dlui Cernăianu, un fost elev al Dlui Dobrescu, care în »Biserica și românismul« publică citate întregi din »Cursurile« profesorului său. Astfel la pag. 35 a cărții dlui Cernăianu se citează p. 97 din Cursurile dlui Dobrescu, unde se zice: »nu se poate tăgădul, că adeva înaintea de creștinismul bulgar a existat de fapt *la români creștinismul latin* și că acest creștinism latin a fost înlăturat cu violența de către bulgari. Timpul . . . cu aproximație s. X.«

La pag. 31-2 se citează, cu privire la tradițiile despre papa Formosus următorul pasaj din »Cursurile« dlui Dobrescu: »E foarte remarcabil, că asupra acestui fapt (cu Formosus) s'a păstrat la noi o tradițiune bisericească (așa cum o găsim consignată în cronica pomenită) căci ea are știre des-

pre oarecari legături bisericești, pe cari noi le-am fi avut cândva cu Formosus și că noi atunci ne-am despărțit de latini, când acel Formosus -- cum zice tradițiunea noastră întorcând lucrurile pe dos -- a trecut dela pravoslavie la latinie, în loc să zică: când noi (românii) *am trecut dela latinie, adeva dela ritul latin*, care era până atunci, în sec. IX la noi în biserică, la pravoslavie, adeva la ortodoxie, adusă la noi de bulgari, cari ne stăpâneau politicește, căci prin ruptura cu Roma făcută în acest timp, limba latină eră scoasă cu totul din biserica bulgarilor . . . a trebuit să dispară și la noi liturgia latină din biserica noastră . . . «

În sfârșit dl Cernăianu estinzându-se mai pe larg asupra părerii, care neagă supunerea noastră din trecut față de scaunul Romei, zice: »în focul susținerii unei astfelu de teze, se poate ajunge la concluziuni cari de cari mai ridicole, și cum văzurăm, că există istorici oficiali (e vorbă de Arhiereul Nifon, istoricul eparhiei R. Noului Severin) bisericești, cari s'a susțină, că românii au avut o ierarhie bisericească independentă de orice scaun apostolic, să nu ne mirăm, dacă se vor găsi alții, porniți în dăra aceasta, cari să ne spue, că creștinismul în Dacia Traiană s'a născut prin vre-o minune specială, prin vre-o epistolele căzută din ceriu, că adevărul creștinism nu există, decât între români, că marea taină a scoborării lui Dumnezeu pe pământ nu are alt scop, decât crearea unei biserici autocefale române!«

Abstrăgând de acestea ne provocăm la însuși Dl. D. Onciul, profesor al universității din București, care înainte de Dobrescu și de Cernăianu ne-a dat probe, că Românii au fost în legături ierarhice cu Roma și au avut chiar și ritul latin în us. D. Onciul în »Originile principatelor române«,

Buc. 1899, p. 166, citează pe lirecek, care dă documente despre un s Teofilact, care a »curățit Bulgaria de erezia romană« și apoi »a îndemnat pe împăratul Asan să meargă în Vlachia să o supună și s'o curățească de erezia romană (rimskaja eres) care pe atuncia *domnia* în Vlachia. Și Asan a mers de a supus amândouă Vlahiile sub stăpânirea sa și a poruncit *Vlahilor*, care pe atuncia citea în *limba latinească*, să se lapede de *legea romană* și să nu citească în *limba romană*, ci în cea bulgărească; și a poruncit, care va ceti în limba romană să *i-se taie limba!*«

De atunci poate datează vorba volantă: »*taie popa limba*« — Chiar și în poesia noastră populară se găsesc urme, cari par a indica acest fapt. Eată o strofă dintr'o orație de nuntă:

Este carte lătinească
Puneți ca să vi-o cetească!
De nu știți, ca de cărbune,
Vă feriți mâna a pune;
Și chemați popa să vie
Că el lătinește știe.

Din »Poesii populare« culese de G. D. Teodorescu, pag. 171.

Ori cum s'ar judeca aceste urme, evident, că aci avem a face cu probleme importante ale istoriei noastre. Ele trebuiesc studiate fără preocupare, dar cu tot dinadinsul. În tot cazul aceste chestiuni istorice, de mare însemnătate culturală pentru toți Românii, nu se pot absolve cu anatemisarea unor cărți, sau înjurarea și hulirea unor autori, cum se face în »Tel. Român« nr.ii 123 și 124. și cum s'a făcut în »Tribuna« nr. din 26 Oct. 1909. Unor tineri zeloși pentru adevărul istoric, ca C. Cernăianu și Z. Păclișan, li-se pot arunca ușuratic ori ce vorbe grele, dar să bage de seamă acei »critici« de legea lui Ion Matei, că problemele istorice nu se pot absolve cu insulte și cu aserțiuni gratuite; și cine la studii istorice, din

cărți și din reviste, răspunde în foi politice, cu »primi articoli« ori cât de lunge, nu dovedește de nimic în materia discutată, ci cel mult dovedește — gradul seu de cultură.

— Iarăși și iarăși decadența Franței. S'a scris mult pe tema aceasta, netăgăduit. Numai revista aceasta a publicat un număr bunșor de notițe și informațiuni. Și totuși nu se poate atrage în deajuns atențiunea asupra acestui lucru, fiindcă el cuprinde o mare învățătură: Ne arată anume cât de ușor apucă calea povârnișului, nu numai oameni singuratici, ci chiar și un popor întreg, când i-se ia temelia vieții și existenței sale: religiunea! »Facilis descensus Averni».

În timpul din urmă s'a vorbit mult prin revistele și jurnalele străine despre cartea lui René Lavollée: »*Les fléaux nationaux*«, care arată mai cu seamă următoarele patru cauze mari ale decadenței: 1) sdruncinarea vieții familiare și restrângerea nemai pomenită a numărului nașterilor; 2) pornografia, care, firește, merge alături de cea dintâiu; 3) alcoholismul și 4) o anumită lăncezeală morală generală (»*affaissement moral*«). S'a stins adecă aproape ori ce cult pentru ideale, aproape ori ce simț și pornire de mai bine. Fiecare se gândește la sine și numai la sine: cum să se căpătuiască mai ușor și să trăiască mai comod și cu muncă mai puțină. Mai ales tineretul, crescut după normativele guvernului francmason din Paris (»*Instruction morale et civique*«), ar prezintă o tristă privesc: oroare de muncă grea și serioasă, lipsă de conștientiositate în împlinirea datorințelor și de respect față de autoritate. Și mai triste sunt însă datele statistice, din cari lăsăm și noi să urmeze câteva: În 1801 pe teritoriul republicii de astăzi trăiau 27,100.000 oameni. Cu 20 ani mai iârziu pe lângă toate jertfele de sânge pe cari le-a adus

poporul francez în războaiele lui Napoleon populația a crescut la 30,090.000; în 1831 la 32,600 000; în 1872 (după răpirea Alsației și a Lotaringiei) la 36,100.000; iar în 1881 s'a sporit până la 37.410.000; — dela 1881 până la 1886 sporul e de abea $\frac{1}{2}$ milion; dela 1886—1891 și mai puțin: 400.000; dela 1891—1901 numai 175.000, până când în sfârșit în anul 1907 numărul a scăzut cu 20.000 (deși căsătorii au fost

tot atâtea ca și în 1869! Dacă va merge tot așa: peste 20 ani, probabil, la un Francez se vor veni câte doi Germani! Și-ar fi păcat, într'adevăr mare păcat, să se stingă vreodată Franța aceea glorioasă, care înainte numai cu 100 ani stăpâncă lumea întreagă și care, ca avangardă nebiruită a culturai și civilizațiunei, are atâtea titluri la recunoștința omenimei peste tot și la a noastră indeosebi! I. G.

CRONICA

Pentru noua biserică din Cluj.

Au binevoit a mai dăruî fondului pentru noua biserică din Cluj următorii buni creștini:

Nr. 628. Aron Moldovan, preot, în Vámosgálfalva,	1 cor.
Nr. 629. Vasile Dașa, Cluj	5 »
Nr. 630. Credincioșii din Pata, (colectă)	20 »
Nr. 631. Maria Rus, Cluj	1 »
Nr. 632. Dr. E. Dăianu, rescumperarea felicitărilor de anul nou	5 »
Total	32 cor.

Avem nădejde bună de a face o bogată dare de seamă despre colecta pornită în parochiile diecesii de Oradea-Mare, care avea să se încheie cu sfârșitul anului 1910. —

— **Vasile Stroiescu.** Ne facem plăcerea de a înfrumseța acest ultim număr al »Răvașului« din 1910, cu portretul marelui Român de fapte Vasile Stroiescu, adevăratul intelectual, care înțelege nevoile neamului, adevăratul boier, care a simțit adevărul devisei »*noblesse oblige*«, adevăratul creștin, care pricepe, că nu cel ce zice: »Doamne, Doamne«, ci cel ce face fapte bune, plinește voia Tatălui ceresc.

Acest fiu al trupinei din nenorocita Basarabie a neamului românesc, a răsărit ca un proroc al faptelor pe orizontul posomorât al vieții noastre și ne-a înseninat cu luminoasele sale făptuiri. După dăruirile sale princiare pentru școale, la Blaj, Sibiu, Arad, în fine și-a îndreptat dărnicia sa și spre Cluj, unde cresc, cum se întâmplă, atâtea generații tinere ale poporului nostru românesc.

În distanța, de la care observă mersul greoiu al vieții noastre publice, dl Stroiescu, poate, nu va fi destul de orientat, mai ales că ai noștri, în situația de acum, sunt înșiși neorientați, dar inima sa curată de bun român și bun creștin, se vede că-i călăuzește bine hotărârile, pentru că totdeauna își întinde brațul ajutător acolo unde i-se pare mai ardentă lipsa. În mijlocul celor mulți, cari vorbesc, și vorbesc, și cu imbulzire fac să se vorbească de ei, ne cade cu adevărat bine sufletului a vedea în fine și un bărbat, care stă departe de toila chaotică observă cu ochi de straje trează nevoile — și văzând tace și — face:

Sistarea „Răvaşului“.

După modesta activitate culturală de 8 ani de zile, prin care ne-am nisuit a slugi în mijlocul acestei capitale a vechiului Ardeal, cauza cea mai curată a poporului românesc, am hotărât deocamdată sistarea acestei reviste.

Mulțumim lui Dumnezeu, că ne-a dat putere să desfacem și aici, între așa grele împrejurări steagul culturai naționale, conform necesităților timpului și aspirațiilor neamului nostru, și să aducem jertfă curată pentru idealele, cari ne însuflețesc. Mulțumim iubitorilor noștri colaboratori, cari dintr'o frumoasă însuflețire s'au grupat cu desinteresare deplină în jurul steagului nostru, și mulțumim în fine tuturor celor ce ne-au spriginit în cursul acestor 8 ani. —

Acum se pornește la Blaj, centrul natural și istoric al ideilor, ce le-am servit și noi, o mai întinsa mișcare publicistică. Sperăm și dorim, ca acțiunea aceasta să se desfășure, ca și a noastră, pe terenul larg al unității culturale, pentru că idea creștină, care o reprezentăm în viața publică, nu e permis să ne împartă și să ne despartă unii de alții, ci să ne apropie, să ne consolideze și să ne întărească într'o solidaritate culturală, frățească, spre a repara greșelile acelu fatal destin istoric, care ne-a abătut dela calea firească a sufletului românesc, și să prepare viitorul mai bun al neamului, pe care ni-l va fi rezervând, întru mila sa, Dumnezeuul părinților noștri.

De aceea suspendăm apariția revistei noastre și facem loc liber acțiunilor noue, — până când vom socoti de trebuință.

Pentru restanțierii noștri punem în numărul acesta asignațiunile postale arătându-le și suma cu care sunt în restanță, rugându-l să binevoiască a-o trimite, cât mai curând spre a nu mai recurge la alte proceduri.

Revista revistelor și cărților.

Anuarul Muzeelor și Bibliotecilor. (Muzeumi és könyvtári Értesítő a. VI. nr. 2—3 pe Iulie), edat de inspectoratul Muzeelor din țeară, ne arată cât de mult se lucrează în Ungaria pe acest teren, cu ajutorul statului bine înțeles, din care însă noi Românii nu primim nimic. Pe lângă numeroase studii de arheologie, e interesantă, mai ales partea în care se schițează activitatea bibliotecilor și muzeelor în 1909. Sunt în Ungaria peste 40 muzee, cele mai multe inzestrate și cu biblioteci, afară de muzeul național din Budapesta și muzeul ardelean din Cluj. Numai în Ardeal sunt următoarele: *Alba-Iulia* (al societății arheologice istorice din comitat), *Baia-mare* (al orașului, deschis 1901), *Aiud* (al colegiului Bethlen), *Sepsiszentgyörgy* (székely nemzeti muzeumi), *Orăștie* (biblioteca colegiului Kun, inaugurat, în edificiu cel nou, de curând), *Deva* (al societ. istorice din comitat). — *Dej* (al societ. istorice etnografice din comitatul Dobâca). Ca să nu mai pomenim de cele din Timișoara, Arad, Sălmar și Dobrițin

Relevăm câteva: Muzeul din *Deva* a acvitat cu 2000 cor. colecția de petri romane a baronului *Nopcsa*, fost român și el; sunt tot petri lucrate în marmură de *Bucova*, provenind dela *Sarmisegetusa*. Muzeul din *A.-Iulia* s'a îmbogățit așa de mult, încât localul e prea mic. Prin săpăturile făcute s'a descoperit strada mormintelor romane, cu sarcofag și o tablă funerară în amintirea unui soldat din »Numerus germanorum« cu numele Zeno, fiul lui Tarsus. Lângă oseminte s'a aflat un inel de os și un ban de alui Hadrian. S'a găsit cărămizi cu inscripție stampilă necunoscută până acum: G. L. C I M I U M COR. FE.

Dejul se laudă mai ales cu colecția etnografică. Îndeosebi cu obiectele prlvitoare la pescărit, între care și o unealtă, a cărui nume românesc se dă astfel: »trăgyije«. *Baia-mare* și-a îmbogățit colecția numismatică, între altele cu un »schekel«, num ebraic de pe timpul *Macavelilor*. Se plănuște un muzeu în Sighetul Maramureșului, celui uitat de noi; statul pune în vedere ajutor de 200 mii cor.

— **Anuarul secției etnografice** a »Muzeului Național« din Budapesta (A magy. nemz. muz. néprajzi oszt. Értesítője) a. XI. nr. 1—2, cuprinde bogat material de interes românesc. Relevăm:

Portile săcuilor (Szinte Gábor). Despre niște adausuri decorative la portul românilor pădureni (comit. Caraș Severin) de dr. Beluleszkó

Sándor, și mai ales articolul: Jocul Țurca în com. Hunedoarei, de Schmidt Tibold. Dă și textul unor străvechi colinde, pe cari însă nu le traduce bine. Acelaș autor relevează cu laudă cartea dlui Al. Tzigara Samurçaș: »Muzeul Neamului Românesc«. Interesantă e revista revistelor slavice. Se relevează anuarul muzeului etnografic din Sofia, în care redactorul Marinov descrie obiceiul, asemenea Țurcei românești, numit »bojanec«, în care pare a-se pomeni, ca o amintire veche: *Kalojoannes*, Ioanițiu Asan, fostul împărat bulgaro-român.

— **Századok**, organul societății istorice maghiare. An. 44. nr. 8-pe Octob. Aduce interesanți articoli istorici și recenziuni despre cărțile istorice mai noue. În frunte un studiu, despre tinerețea baronului Wesselényi Miklós, celebrul magnat ardelean, caracterizând situația Ardealului pela 1817 — an de foamete mare — când împăratul vizită Ardealul, și nobilii, deși plini de datorii, se întreceau în lux și pompă, ostendindu-se să-l facă să creadă, că poporul ar fi mulțămît. Mișcătoare e prietinia lui W. cu contele Széchenyi, marele reformator de mai târziu. În 13 Iul. 1821, Sz. vine întâia oară în Ardeal la Jibău. Prima impresie ce i-a făcut Ardealul, era zdrobitoare. Zicea, că mai bine ar vrea să moară, decât să trăiască aici. În Octob. W. îl cercetează pe Sz., cu care acum este prietin intim; dorm într'o cameră. Catolicul Sz. îl roagă pe reformatul W. să nu se scandalizeze, că el își face rugăciunile de seara. W. nu numai nu se smintește, ci îl asigură, că simte necesitatea de a-se ruga. Și hotăresc de acord, că nici când ar fi pe Ocean, în brațele primejdiei de moarte, încă să nu se roage mai devotați, ca în camera lor, în fiecare seară, departe de orice pericol. Iată pe ce temelii cresc caracterele mari!

De relevat recenziunea cărții: istoria școalelor capitulare (A káptalani isk. tört.) de dr. Békefi Remig, edit. de Academia Ung. 1910. — Autorul își completează aici și monografia, publicată înainte cu 4 ani, despre instrucția poporală în Ung. până la 1540. Și constată 116 școli noave, necunoscute, dintre cari 76 în Ardeal, mai ales în comitatul Târnava-mare și Sibiiu.

— **Revue Catholique des institutions et du droit**. A. XXXVIII. nr. 10. Este organul congresului iurisconsulților catolici din Franța, cari au ținut o conferință în 20—22 Oct. în Valence, ocupându-se cu instrucțiunea, în raport cu statul. Multe idei de fofos pentru noi în lupta de apărare a școalelor confesionale.

— **Revue politique et parlementaire**, nr. Oct. dă informații asupra raporturilor României cu Turcia apropos de *convențiunea*, ce se spunea, că s'ar fi încheiat între aceste două țeri.

— **Hittudományi folyóirat.** (Rev. teologică, Budapesta, a. XXI, nr. III.) publică un studiu despre »impedimentele nimcitoare de căsătorie în bis. gr.-cat. română« de Vas. Kirvai. Să vede, că e o tesă de doctorat.

— **Korrespondenzblatt** des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde. Sibiu XXXIII. nr. 10—11. recensează pe larg, dar cu antipatie, broșura dlui dr. G. Maior: O pagină din luptele Românilor cu Sașii, pe terenul social, cultural și economic. Șercaia 1809—1909. București, 1910 — noaună altfel necunoscută. — Autorul zice, că dl dr. Maior ar face espuneri tendențioase, ațîțătoare de ură, despre atitudinea Sașilor față cu Românii.

Nr. 8—9. Prof. G. Kisch arată următoarele numiri topografice de origine grecească, cari ne interesează:

Dipșa (Dipșe) germ. Dürrbach, care înseamnă, după *dipsao* inse-toșez, păreuț sec. În aceeași vale a aceluiaș părau cste *Teaca*, înseamnă (theke) despărțire, între aceste două este satul *Idă* (Ung.: *Ida*), care înseamnă deal cu pădure. Din jos de *Dipșa* este satul *Harina*, de la grec. *alis* (sare) înseamnă loc unde este sare.

Prof. Kisch crede că numirile acestea și altele vin dela un popor numit *galatai* și *gallograeci*, cari erau înrudiți cu Dacii, și vorbeau grecește. Dela ei provin numirile de localități, destul de dese, *Galați* și de familie *Gălață*. Dela ei vine și cuvântul *Livadia*, care există și ca numire de sat în com. Huned. lângă *Galații* de la Grădiște. — Analoage numiri, cari păstrează amintirea unor popoare sunt: *Rușii*, *Borgorus*; *Beșinău* (Bessenyo, Bissenoi.) care ne amintește pe *Pecinegi* Acelaș ne arată cuvântul *pungă* de origine gotică (pugg — cetește: *pung*) *horn* (got: *haurn*) *fudulie* (got: *hooftuli-fală*) *stârc* (în cocostârc) germ. *stork*. *hâlm* (germ sacs. *Holm*) *haram* (de haram) vechiu germ. *harm* (pagubă) angl. *harm* (nedreptate) *leac* (ahd: *lâchin*; got: *lêkeis*)

— **Nyelvtudomány** (Filologia) revistă edată de secția filologică a Academiei maghiare sub conducerea Profes. Oscar Asboth (III. 1.) publică o recenziune asupra scrierii Drului *Weigand*: Linguistischer Atlas des daco-rumänischen Sprachgebietes, Leipzig 1909 — făcută de Dr. N. Drăganu, prof. în Năsăud.

— **Magyar könyvszemle** (Revistă bibliografică maghiară) Edată dn Ministrul cultelor, ca organ al bibliotecii muzeului naț. din Budapesta sub conducerea dlui *Kollányi Francisc*. O remarcăm, ca să se știe că și de acestea există. E în an. XVIII. Nr. 3 de pe Iulie-Sept. dă și o revistă a foilor pe a. 1909, înregistrând în ordine foile sistate și

cele nouă. În ce privește cele românești lista e greșită. Între cele sistate pune și *Unirea*, între cele noue: *Răvașul*.

Au încetat de fapt în 1909: Ungaria (Cluj) Bănățul (Lugoj) *Sfatul Poporului* (Lugoj) *Țara noastră* Sibiu. — Tot aci o statistică a foilor maghiare, din care însemnărn următoarele date crescende. Erau în Ungaria la

1780—1	foaie	1868—140	foi
1830—10	foi	1880—360	»
1840—26	»	1890—636	»
1848—86	»	1900—1132	»
1859—9	»	1906—2202	»
1854—20	»	1909—2056	»
1862—65	»		

A apărut Nrul 10 al revistei **Amicul tinerimei**, ce se publică pentru elevii școalelor medii. O recomandăm elevilor și părinților. Apare la București strada Romană Nr. 12. Abonamentul anual 5 cor.

— **Întâia misiune ortodoxă română în Canada** de Eugh. Ungureanu, dela Mănăstirea Neamț, 1903—1910. Piatra-Neamț, 1910. (Autorul își descrie raportul lucrărilor sale în Canada, în curs de 8 ani, dar fără nici o impresie. În schimb își împodobește cartea cu mai multe chipuri, din Canada și din România.

— **«Cartea neamului»**. Sub acest titlu mult cuprinzător și mai mult promițător a scos cunoscutul Dr. Eiefterescu la Vălenii-de-Munte, un călindar pe anul 1911, în care face loc mult datelor istorice și credințelor populare. E interesant în felul său și costă 2 Cor.

— **Păstorul Sufletesc** din Șimleul Selagiului, a. V. nr. 11, apare cu aceleași nizuințe bune, dar și cu aceleași defecte literare („concomitat“, „coadanat“, „fatigii“ etc.), cari l-au caracterizat dintru început. În fruntea numărului acestuia ne dă portretul și schița biografică a părintelui Ioan Mihalca, parochul Aghireșului, din prilejul alegerii sale de notar al districtului protopopesc și a denumirii de viceprotopop onorar.

— **Revista teologică** din Sibiu (an. IV. nr. 9), apare pe Sept. cu oare care întârziere de timp și cu oare care scădere dela înălțimea creștineștii porniri, ce o avea mai de mult. Chiar și în articolul redactorului Dr. N. Bălan „în chestia reunirii bisericilor“ ni-se pare a stăpâni un spirit îngust confesionalist, față de punctul de vedere larg, creștinesc și românesc, care-l călăuzia mai la începutul revistei. Despre mersul lucrurilor în viața bisericească a României se ferește a vorbi și acest confrate, și bine face.

Registrul publicațiilor pe anul 1910.

CULTURALE

- Academia Română și Stroescu pag. 245
- Adunarea învățătorilor din A.-Diec. Blajului de A. P. pag. 367
- Clasa mijlocie în Cluj 188
- Crestături medicale . 354
- Christos a înviat! . 180
- Dejul (ad. gen. a »Asociațiunei«) pag. . . . 327
- »Economul«, rap. gen. pe a. 1909 pag. 51
- Episcopia Caransebeșului pag. 185
- Fondul comemorativ Bunea pag. 74, 125
- Fundațiunea universitară Carol I. 288
- † Ioan Nestor de Dezmir pag. 245
- Iubileul T. Maiorescu 77
- Mecenatele Culturii Vasile Stroescu pag. 122, 129
- Memoria can. Dr. Bunea în Cluj, de Dr. E. Dăianu pag. 158
- Memoria fondatorului Dr. S. Ramonțai, pag. 197
- Testamentul lui Ramonțai 211
- Dr. Ramonțai și T. Maiorescu, de Dr. Elie Dăianu 202 †
- Omul faptelor, de St. B. Stanton trad. de E. Bianu pag. 363
- O nobilă pornire (de a restitui stipendiile) 76
- O nuntă frumoasă (în reședința din O.-Mare 76
- Pentru noua bis. din Cluj 75, 123, 186, 244, 285, 337, 368
- Primariul Vienii † Carol Lueger. 121
- Prinos canonicului Bunea** pag. 74
- de Dr. Ioan Bălan 10
- de And. Bârseanu 86
- de E. Bianu . . . 176
- de Ion Bianu . . . 95
- de Dr. Vasile Bianu 104
- de Vas. Gr. Borgovan 18
- de Dr. Nic. Brânzeu 14
- de Al. Ciura . . . 47
- de Aurel Dobrin . . 99
- de Dr. Valer Frențiu 13
- de Vladimir I. Ghika 3
- de Episcopul Vasile Hossu pag. 169

Prinos de C. A. Ionescu	95
— de Ion Isaicu	38
— de Dr. Oct. Isopescul	8
— de Dr. Iust. C. Iuga	97
— de P. Leon	28
— de E. Lovinescu	106
— de Dr. Laurean Luca	23
— de Nic. Mazere	106
— de Dr. Vasile Meruțiu pag.	37
— de Dr. Vas. Moldovan pag.	27
— de C. Morariu (Bucovina)	98
— de Archiep. Raymond Netzhammer	46
— de Dr. Al. Niculescu	15
— de I. N(iculescu)	35
— de Eug. P. Păcurariu	24
— de Ariton M. Popa	10
— de Ioan Pop	26
— de Dr. Stef. Pop	20
— de Virgil Pop	8
— de Dr. O. Prie	173
— de Ștef. Roșianu	7
— de Ion Simu (Abrud)	30
— de Dr. Petru Șpan	31
— de M. Străjanu	33
— de Dr. V. Suci	4
— de Mariu Theodorian pag.	6
— de Nic. Togan	11
— de Al. Tzigara-Samurcaș pag.	85
— de Un elev	22

Prinos de Simion Zehan	172
— Echouri de prin ziare și reviste pag.	165
Progres pe toată linia	184
Reghinul , de observator	294
— Discursul dlui Dr. I. Mișu pag.	299
Românii din Serbia	371
Scrisoare din Bucovina	350
Sinodul protopopesca Clujului pag.	190
Stil de ziare	72
Stilul bisericilor noastre	71
Un iubileu preoțesc (N. Nestor) pag.	76
Un monument și un iubileu în Uifalău	282

Istorice.

Baronul V. L. Pop , conferență de Dr. E. Dăianu	313
— Corespondența lui cu Șaguna pag.	1
— O scrisoare alui Iac. Mureșianu pag.	81
Biserica și românismul , de I. Volbură	131, 222, 263
Cikinyeli János Pap : protopop rom. din veacul XVII. de Dr. Silviu Dragomir pag.	373
Din bătrâni (mânăst. Morlăcii de Dr. E. Dăianu	385
Episcopia Feleacului (un document) pag.	348
Monahismul la Români de Z. Pâclișan pag.	341

L I T E R A R E

Proză.

Bustul împăratului Traian de Dui- liu Zamfirescu	101
»Cetatea Soarelui« poezii de Cor- neliu Moldovanu, — de Dr. E. Dăianu	390
Despre rostul vieții de Leo Tolstoi trad. de I. E. Torouțiu	380
† Gen. Const. I. Brătianu	117
Moartea unui prelat, de Al. Ciura pag.	376
Maria Magdalena de Hebbel, trad. de I. E. Torouțiu 65, 113, 151	
Pe urmele lui Nicodim (note de drum) de Peregrinus 306, 357	
Poesiile lui Vlăhuța de I. G(eorg- escu)	107, 140
Titu Maiorescu de Dr. E. Dăianu pag.	119
Un dascăl, de Al. Ciura	69
Vlaicu, amintiri de Dr. Nic. Brîn- zeu	382

Poesie.

Amurg de T. Murășan	305
»Banul« de Duiuiu Zamfirescu 262	
Dr. Aug. Bunea, de George Simu pag.	91
Cântec, de Aron Cotruș	282
Christos a înviat! de N. Dumbră- veanu	178
Clipe de seara de T. Murășan 298	
Colindă	384
»Înșelăciuni«, de Duiuiu Zamfirescu pag.	82
Iubirea ceriului de Octavian Lu- pean	396
Luceferii, de P. Dulfu	35

Memoriei lui Aug. Bunea, de Dr Victor Bârlea pag.	84
Mă simt cuprins, de T. Mură- șanu	179
Noaptea învierii, de N. Dumbră- veanu	183
Noapte de Crăciun, de T. Mură- șanu	
Ol du-mă 'n alte lumi, de A. Murgu pag.	378
<u>Pe țârm, de A. Cotruș</u>	246
Poesii populare	381
Primăverii, N. Dumbrăveanu 179	
<u>Un »boem«, de Aron Cotruș 179</u>	
Viață și moarte, de Sandu Bujor pag.	388
Vremuri, de M. Lucian	17

Cărți-reviste-ziare.

»Antiacoolul«	339
Anuarul presei române	126
»Avel« tragedie	291
Biblioteca tinerimei	78
»Cântece și povești« de P. Dulfu pag.	147
»Căsătoria preoților în bis. gr.-cat. română«	289
P. Cerna: »Poesii«, de D. A. Gladu	247
Convorbiri critice	77
Convorbiri lit. 79, 127, 192, 290	
Cum ne naștem, cum trăim, cum murim?	259
Dela noi din sat, de V. B. Mun- tenescu	79
Din Memoriile lui Iosif Sterca Șuluțiu,	190
Doamna Rosetti, de Jules Michelet pag.	80

»Doctorul de casă«, de Dr. V. Bianu,	340
»Parafsticuri«	256
»Floarea soarelui« de St. Căcoveanu	257
»Fluerașul«	260
»Foaia Diecesană«	191
»Gazeta Transilvaniei«	126
»Mirița«, poem istoric de Duiliu Zamfirescu — de Dr. E. Dăianu pag.	253
»Monografia comunei Săn-Iosif«, de Stef. Buzila	258
»Neamul românesc literar«.	371
»Noua Revistă Română«	257
»Păstorul sufletesc«	402
»Ramuri«	260
Revista culturală	126

Revista Teologică	
Studii științifice, de G. Todica	291
Traduceri ungurești	256
»Vatra familiară«, de Wetzel, trad. de societ. teol. »Inoc. M. Clain« pag.	372

Ilustrațiuni.

Aurel Vlaicu	(nr. 11)
Biserica unită din București (4-5)	
Dr. C. Lueger	(nr. 4—5)
Ion Radu, tatăl Episcopului dela O.-Mare	(nr. 8)
N. Iorga	(nr. 6—7)
»Troita« din România (nr. 1—2)	
T. Maiorescu	(nr. 4—5)
Vasile Stroescu	(nr. 12)

Bibl. Univ. Cluj
 Nr. 448 1926

II. 198.